

Első évi folyam.

19. szám.

Május 7. 1865.

A három testvér gyaloghidja.

(Salgóvidéki népmese.)

(Vége.)

Készülnek a lakadalomra hegyen völgyön, a királykisasszony meg szörnyű bánatnak adta magát, hogy neki olyan csunya vén katonához kell mennie feleségül. De mit volt tennie?

Hét esztendeig ott hevert a legény csontja szanaszét a cserjében. De ekkor arra ment az uristen. Péterrel, hát ott látják a csontokat.

Mindjárt megösmerték, meg is szólal Péter.

— No, uram istenem, itt segíts! de hovahamarább, mert már a lakadalom javában tart; uramfia, az a szegény meg, a ki megszolgált a királykisasszonyért, még most itt is hever.

Nem is kellett ezt az uristennek kétszer mondani, mert a hogy meglátta a csontokat, rá lehelt egyszer, készen volt a test, de bezzeg a feje megfordítva képpel volt hátra, így hát még egyszer le kellett vágni, úgy fordították előre. De mit tevő legyen itt a király parádés kocsisa, a gyűrű nem volt vele. De a mint az uristen széttekintett, meglátta egyszeribe, ott volt egy fatövében, már a moh is belepte.

— Ejnye, de soká aludtam, tán el is késtem.

— Soká bizony, mert már 7 esztendeje, hogy itt fekszel. Most már ugyancsak siess!

No jó, lelkem, a mint ez megtörtént, nem lett itt a mi emberünk se nyul, se hal, hanem lett aranymadár. Repült, repült nagy sebesen, egyszer csak elért a város végére. Itt emberré változott, úgy köszöntött be egy szegény embernél.

— No mi ujság apám uram? — kérdezé a szegény embertől.

— Nem egyéb biz itt, mint hogy a királykisasszonynak most van a lakadalma, egy vén huncut katona kapta meg feleségül.

— Én is elmennék oda, apám uram, ha keed egy csuhát adna nekem? Nem bánom, akár minő rossz lesz is, csak adjon, még egy füttykös botot is, majd megszolgálom még.

Bemegy a kastélyba, hát látja, hogy esznek, isznak, vigadnak; ő is oda áll az ajtóhoz, a hol csakugyan meg is látta a királykisasszonyt.

— Hallja-e maga, szakács, hát ennek az isten szegényének mért nem ad valamit? mondja azután.

— Mindjárt kérem alássan, felséges királykisasszony!

De biz a szakács adott is neki, meg nem is. De nem feledkezett meg a királykisasszony róla, kiment maga a konyhára, onnan küldte neki a java ételeket, azután meg az arany poharat küldte ki a szobalánytól tele borral, maga alig kóstolta meg.

— Vigyétek ki ezt a bort, azután adjátok oda annak az isten szegényének.

A mi emberünk az ajtónál ivott is, meg hagyott is belőle s a királykisasszonytól kapott gyűrűt iziben szétharapta s felerészét szépen belecsusztatta pohárba, azon mondással:

— Mondd meg édes lányom a királykisasszonynak, én is ittam belőle, de neki is hagytam.

A királykisasszony, a mint a maradék bort megiszsa, ráakadt a félgyűrűre. Jól van, zsebre teszi ő azt.

No lelkemadta, itt tréfára kerül a sor. Egyik egyféle, másik másféle komédiát csinált. A fogatlan vén katona nem tudott mást, hanem volt neki hét sárkányfeje, abba tett 7 gyertyát, azt gyújtotta meg.

Ennek a láttára a király volt parádés-kocsisa is leveti nyakából a rongyos ruhát, elhajtja az udvar közepére, s bemegy ő is a szobába, azzal a szóval:

— Urak, urfiak, császárok és bárók, s mindenféle össze-visszaszedett cigány legények, én is csinállok egy komédiát, ha nem bannák.

Nem bánta senki, hanem még inkább sürgették. Hát uramfia, mi lesz itt a dologból, mi nem! a szegény ember felugrik az asztalra s kapja a lelkét, arany szárnyú madárrá változik. Megörült ennek a királykisasszony, mert tudta, hogy hányadán van, ki is veszi a zacskóból a levágott farkat, s oda teszi az asztal egyik sarkára; hátesak a hogy az arany madár oda repült, oda ragadt a farkához. Azelőtt is szép volt a madár, de most még hét-szerre szebb lett.

Nem győzték az urak csudálni. — De nem sokáig volt madár képében, mert egyszer hirtelen átváltozik arany nyullá. Dicsérték a nyulat nyakra före, csak azt sajnálták, hogy farka nem volt. Ekkor a királykisasszony a zacskóból az asztal másik sarkára veti a nyulfarkat. Ez is szépen odaragadt. De nyul képében se soká szaladgált a szobában, mert átváltozott arany hallá.

Mikor minden mesterségét megmutatta, felállt a királykisasszony azon szóval:

— Urak, urfiak, királyok és bárók, tudjátok

meg mindnyájan, hogy nekem csak az lehet a férjem, a ki ennek a gyűrűnek a fele részét elő tudja mutatni, mert a ki eljött édesapám kardja s puskájáért, jelenségül annak e gyűrűnek fele részét is odaadtam.

Erre előáll a király volt parádés-kocsisa s megmutatja a gyűrű felerészét. — A hogy összetették, szépen összeforrott és a király cimere volt rajta. A mi emberünk meg elmondta a nagy esetet. Ekkor már a király kérdezte, hogy micsoda büntetést szabjon a bünösre, a mire egytőlegyig mind azt mondták, hogy legigazságosabb büntetés lesz, ha egy olyan hordóba teszik, a melyik tele van nagy lécsögekkel verve. Jól van, mindjárt másnap úgy is tettek vele. Belevetették egy nagy hordóba, a fenekét becsinálták s vitték egy szörnű nagy hegyre, aztán letaszították onnan; mikorára leért, a szögek még a csontját is izzé-porrá összetörték.

A királykisasszony lakodalmát, lelkemadta itt újra kezdték, a mely 3 esztendeig tartott egy folytában, s még tán most is tart, ha abba nem hagyták. Én is ott voltam, ott lovagoltam a menyasszony mellett, de csináltam is olyan parádét, hogy szem, száj felém fordult, a lovam mindig a levegőben táncolt, de lelkem egyszer leér a földre a lába: acélkörme tüzet adott, kenderfarka meggyuladott, karólába elégett, viaszdereka elolvadt, tökéfeje szétpattant, hólyagszeme kiugrott, — s egyszer csak azon veszem magam észre, hogy földön vagyok. Azóta se volt lovam.

Közl: *Kún Barna.*

A t é b o l y d a.

Elég tágas, szép épület, —
Időszerű, böles gondolat;
Van legalább egy ház, a mely
Urat, szegényt, egyként fogad.
Kapu, ajtó nincs nyitva, és
Még is mennyi vendége van! . . .
Kopogtatnak, csöngetnek itt
Éjjel, nappal, minduntalan.

. . . Kiling, kalang! — Kit hoznak ott?
Ismerem, egy szelid fiu;
Szerény, dolgos, szorgalmatos,
Eszére volt csupán hiu.
— Mért dolgozott? Mért nem ivott? —
Van kártya, bor s koresma elég.
. . . Az ész magábanvéve szép, hanem
Meg is kell tudni éhni még.

Kiling, kalang! — Egy szép leány,
Mi büne volt, hogy így lakol?
Lelopta egy bitang darázs
A mézet szép ajakiról.

— Vigyázni kell, kivált ha szép
És szonjas is már a virág.
. . . Nem a zsványt, — kit megrabolt,
Itéli el a böles világ

Kiling, kalang! Ismét jön egy
Korán deres családapa;
Nyakán a sok felnőtt gyerek:
Három leány s három fia.
Tanult az egyik és tud is;
De hol, mit és hogyan tegyen? —
. . . Kitekeré nyakát neki,
Nehogy hóhérinas legyen.

Kiling, kalang! — Ki az megint? —
Egy rongyos, egy szegény paraszt.
Éhes talán? — Nem csoda, hisz
Földje alig egykét araszt.
— Hány halt meg éhen, s hány akar,
Ily boldogul kimulni még?
. . . Nincs-e vadkan, s nyúl sok nagyon, —
Fogjon, ki éhes és egyék.

Kiling, kalang! F jámbor itt
Nézett egy szebb jövő felé,
Türt szenvedett s elvégre is
Fejét a falba verdesé.
— De jól van így, — nyereg kell a
Szamárra s a kosra kolomp.
. . . Mannát az égből, s meglehet
Sült verebet várt a bolond.

Kiling, kalang! Ki ez megint?
Írással a hóna tele,
S büszkén bátran mutat a nagy
Pecsétekre mindig keze.
— E lázbeteg nagyon bolond
S hozzá minő makacs, heves.
. . . Korbácsot és láncot neki! —
Igazságot, jogot keres.

Kiling, kalang! Ki csenget oly
Erősen ott? Egy ősz öreg.
Nem évei, nem az idő,
A honfibu viselte meg.
— Sokáig várt, és várna még,
Nem birta ki lelke tovább.
. . . Jer jó öreg, itt megpihensz,
És azután . . . mehetsz odább! —

Kiling, kalang! az égére, hát
Nincs már ebben vég és határ?
Olyan az élet, oda künn,
Hogy itt hely is alig van már?! . .
Mennyi bolond! egész sereg!
Csodálkozik tán valaki? —
. . . Nem mind ez még, — csak nézze meg
Mennyi maradt még oda ki! . . .

Vecsey Sándor.

Az állatok egymást megértése.

Hogy az állatok egymást megértik, az nem szenved kétséget, habár azon mód, miként viszik ezt végbe? még a természet azon érdekes titkai közé tartozik, melyet a bűvárkodó tudomány eddig nem fejthetett meg. Azonban hogy bizonyos közlekedési tehetséggel bírnak, arról több eset tanuskodik.

A ki a gólyákat őszkor, melegebb tartományok ba elköltözésük előtt figyelmesen vizsgálja, az kétségkívül észre fogja venni, hogy midőn összegyülekeznek, bizonyos tanácskozásszerű kepelést visznek véghez, melyben egyesülnek és határozatokat hoznak, s e nélkül soha sem távoznak el.

Hasonlót tapasztalunk a fecskéknel; végtelen hangos csiripelés hatítja meg a léget, hogy elmaradt társaikat összehívják s közösen tegyék meg a hosszú utat.

Ép oly érdekesek a madarak riadó jelvényei. Gyakran tapasztaljuk a foglyok és fenyves madaraknál, hogy sokszor a legközelebbi csörtetésre is csendesen maradnak, míg az űr a közös veszély jelét tudtukra nem adja; ekkor azonban egyszerre felreppennek s csak akkor térnek vissza, ha a hátrahagyott vigyázótól értesülnek, hogy a veszély elvonult. A galambok is állítanak öröket, hogy véletlenül rajtok ne üssenek, legkönnyebb azonban őket a forrásoknál bekeríteni. A szarvas szintén tudósítja himjét és ünöit a közelgő veszélykor. A nyul igen gyakran maga mellett engedi a vadászt elhaladni s csak akkor ugrik fel, midőn az már hátat fordított neki. Szép látvány még az is, midőn egy elzárt ludat ismét a szabadba bocsátanak: mily hangos gágogással és előrehajlott nyakkal adja tudtára társainak a vele történt kegyetlen-

seget, mire azok messze elfutnak, hogy magukat ki ne tegyék hasonló veszélynek. A tehenek és lovak is látszanak egymással közlekedni, ha a mezőre kicsapatnak s midőn gyakran csapatosan indulnak valamely felfedezési kalandra a legelőn kívül.

Még a rovarok, különösen pedig a hangyáknál is lehet némi közlekedést észrevenni, miről Huber, a jeles természetbuvár, igen érdekes adatokat közöl.

Művészi épületeikben semmi zavar sem létezik, ők rendszeresen látszanak dolgozni, s némi — természetesen csak nagyító üveg által észrevehető — építészeti rendszert sem lehet tőlük elvitázni. Ugyancsak Huber beszél ezen állatkák háborúiról is, melyeket különösen a vörös hangyák viselnek a feketék ellen. A vörös hangyák ugyanis, mint ő fölfelvezte, kémeket küldenek ki, hogy ellenségeik állását tökéletesen kipuhatolják, s ha ezek kedvező hírrel térnek vissza, előkészületeket tesznek a kicsapásokra.

Ezek azután az elfogott feketéket kicsinyeikkel együtt lakásukra viszik, hol ezek eddig maradnak foglyul, míg a győztesek őket szabadon nem bocsátják.

Az állatokra nézve még a példa is igen szembeütő hatást idéz elő. Ha néhány vad madár van egy kalitkában, melyek félnek az emberekhez közelíteni, leghamarabb azáltal szelidíthetjük meg azokat, ha egy szelid s már betanított madarat bocsátunk közéjük, azt gyakran kézből etetjük, s néhány vele már betanított dolgot véghezvitünk. A madarak közül egyik vagy másik csakhamar közelebb húzódik s ha meggyőződött arról,

hogy társának semmi baja sem történt, ugyanazt fogja megkísérteni, a mit attól látott.

Bebizonyult dolog ellenben, hogy a halászok és madarászok oly napon hasztalanul vetik ki hálójukat és horgaikat, midőn azokból egy hal vagy madár történetesen megszabadult. A szerencsésen megmenekült bizonyosan figyelmezteti társait a közel veszélyre.

Számtalan példát lehetne még idézni a természetből, melyet azonban itt tér szűke miatt kihagyunk. Megemlítendő azonban még az is, hogy csupán egyfajta állatok értik meg egymást és köz-

lekednek egymással, mivel arra, hogy több, két-három nemű állatok hajtsanak, valamit végre közös akarattal, alig tudnánk egyéb adatot felhozni Phedrus állatmeséinél, a mi azonban magában is nem egyéb mint képzelődés.

S végül hogy az állatok egymással közlekedése nem mindig hangok által történik, e mellett az alsóbb rendű állatok hallérezék-hiánya szól; hogy azonban mi módon történik ez? az, mint említők, még eddig megfejtetlen talány a természetben.

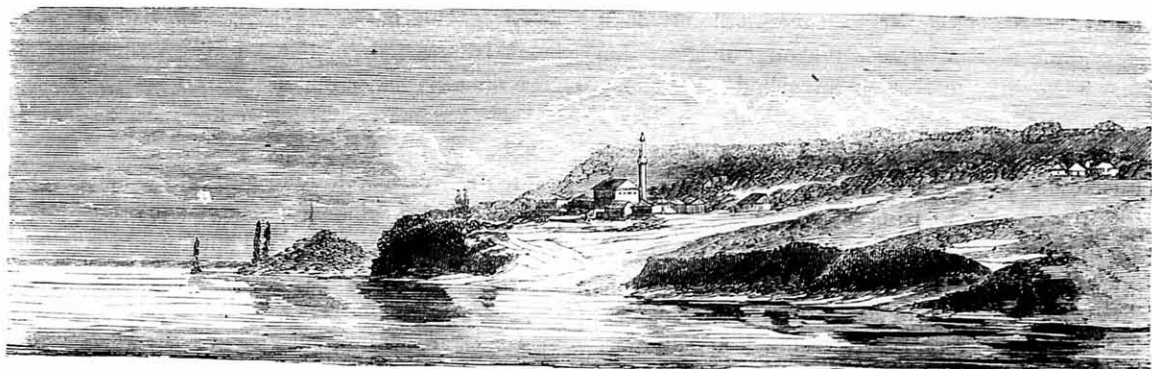
Székássy Gyula.

Vadász- és utiképek Spanyolországból.

(Vége.)

A szénégető s a haszonbérő, mindketten szenvedélyes vadászok, örvendve figyeltek a foglyok

nál az előnyak körül vonul el. A németországi köves középhegységekben, a görög, olasz (déli)

Korbovo, a Duna szerbországi partján.

hívására s nekünk holnap reggelre dús vadász-szákmányt jövendöltek.

Mint hogy négy óra tájban állomásainkon akarunk lenni, jókor nyugalomra tértünk.

Mielőtt fogoly-vadászatunkról szólanék, röviden leírom a foglyok különböző neveit, különösen a vörös foglyokat.

A vörös csórru foglyok a szürke fogolytól nagyon elütnek. Ezek egyszínűbbek, hasukon, állukon és alsó farktollaiknál rózsapirosak vagy homályos vörhenyeges-sárgák, előnyakukon sötét gyűrűvel. Szürke foglyainktól abban is különböznek, hogy a nemek egyformán szinezettek, s a hímek a nőstényektől csak jelentékeny nagyságuk és lábtövéknél hátul egy púp által különböznek. Nekünk Európában három egymástól igen eltérő fajunk van:

1. *A sziklai fogoly.* Nagy fekete homloklalattal és barna nyakgyűrűvel, mely szeméi fölött és alatt kezdődik, a nyak oldalain huzódik alá és a torok-

és ritkábban a francia hegységekben és a Pyre-naekben is lakik.

2. *A köszáli fogoly.* Sokkal kisebb a sziklai fogolynál, s ettől és a következőtől első pillanatra megkülönböztethető egy szép vörösarna esik által, mely a homlokon kezdődik, a fejen, a nyakszirten aláereszkedik, és végül barna, köröskörül-futó, szép fehéren pöttözött nyakszalagot képez. Alsó-Olaszország, Sardinia, Corsica, Sicilia és Malta köves hegységeiben lakik.

3. *A vörhenyes vagy vörös fogoly.* A vörhenyes fogoly is igen szép madár. Középnagyságu, kevéssel nagyobb a mi szürke foglyunknál, régi párisi mérték szerint 11—12 hüvelyk hosszú, melyből a farkra 3 hüvelyknyi vonal esik, és 18—19 hüvelyk széles, melyből a szárnycsúcs a szárnyizülettől fogva 5 hüvelyket vesz el. Csőre, a szeméi körül levő csupasz hely és izmos lábai vörösek; szemölde, homloka hamvasszürkék; a hátsófej, szárnyfödényei és hátának nagy része geszte-

nyeszínbe játszó vörösbarna, mely színezet az alsó hát felé vörhenyesen hamvasszürke színbe megy át és a tarcsikon, a felső farkon és a négy közbelső kormánytollon még szürkébb lesz. Az evezőtollak szürkefeketék, a középsők feketeszürkék, mi ez utóbbiaknál gesztenye-szürkebarnába megy át; ez utóbbiakat kivéve, mind rozsdasárga tollpárral és az előtestrészen széles rozsdasárga élekkel vannak el látva.

A him nagyobb a nősténynél. Nyolc hónaposkorukban lábuk hátulsó tövével pupjuk keletkezik.

A vörös foglyokra való vadászat Reclamo-val, csalogató madárral, Spanyolországban a legkedveltebbek közé tartozik, sőt a nagy vadakra történőnek elébe teszik. [Tulajdonképen ez törvényszerűleg tilos, de minthogy a népesség minden osztálya közt szenvedélyes kedvelői vannak, a felsőség nem veszi oly szigorun a dolgot s épen azon időben, midőn az itt leirt vadászat véghezment, a koronaminiszter épen úgy, mint a legszegényebb paraszt, Reclamo-jával a hegyeken található.

E vadászatnál minden egy jó csalmadártól függ, és ez okból ezek természetesen igen keresettek, sőt tudok példákat, hogy ilyenmü madarat 300 forintért vettek meg. Csalmadarakul valamint kakasokat, úgy jércéket is használnak. Mihelyt a vö-

rös foglyok párzási ideje megkezdődik, a vadászók hegyes vidékekre mennek, hol ez állatok épen tartózkodni szoktak. Reclamo gyanánt egy himet visznek és azzal mind kakasokra, mind jércékre lehet vadászni. Ha már vége van a vörös foglyok párzásának, akkor is együtt lehető ugyan némelykor a pár, de ez már igen ritkán történik meg; s ha a jérce már kotlani kezdett, többé nem

jönnek a Reclamo után. Ha a jérce kotlik, akkor a kegyetlen vadász ismét kimegy a vadászatra, de ez esetben nőstény csalogatóval, s csak kakasra lö. Ha pedig a jércék már fiaik vezetésével vannak elfoglalva, épen nem hallgatnak többé a csalmadár hívására.

A csalmadarat kis kerek sodronykalitkában, ugynevezett harangkalitban tartják, melyben azonban annyi tere van, hogy megfordulhasson. Fark- és szárnytollai rendszeren elemetszvék és eledelül búzát kap, ivóvíz helyett, mint már említve volt, fris salátát. A

kalitnak átlukasztott feneke van és gyakran egy csomó száraz homokra helyezik, hogy a szegény fogoly fűrödhessen. Hordozás alkalmával zsákne-mü tokot huznak a kalickára, hogy a bennlevő madár meg ne rémüljön.

Szürkületkor fölkelte a haszonbérlo; leányai előhozák a Ticara chocolote-t (kis tálca) és egy pohár fris kecsketejet. Miután e reggelit magunk-

A veres foglyok, (gr. L. K. eredetije után.)

hoz vettük, eloszlottunk különböző irányban, mindenikünk egy, a hegységben jártas ember által vezetve.

A szép Sierra de Segura erdős hegyeivel beláthatatlanul emelkedett ki előttünk, és hócsúcsai a fölkelő napnak első sugaraitól jóformán pirosoltak. Az üde reggeli lég fűszeres füvek illatával volt telve.

Engem Pepe, a szénégető kísért azon biztosítással, hogy jó állomást fog számomra szerezni. Miután körülbelül egy negyed óráig kapaszkodtunk, elértük az első leshelyet. Gyűrűforma, mintegy 3 láb magas falból állott, mely egymásra halmozott mezei kövekből emeltetett. Tizenöt lépésnyi távolban, egy magasabban álló köre fölállítottuk a csalmadárral a kalickát, levettük a boritékot és zöld galyakkal könnyedén befödöttük; ezután az alacsony falon át a körbe léptünk, ismét elrejtőztünk és vártuk a gyönyört hajhászó fogolykást. A mi jércénk nemsokára megkezdé énekét, jobban mondva: *takk, takk, takk, takktarrak*-ját, és mielőtt két perc lefolyt volna, válaszolt rá egy kakas. A madarak most kölcsönösen hitták egymást magukhoz, míg a kakas csüngő szárnyakkal, fején fölborzolt tollakkal és méltóságos lépkedéssel rögtön áttört a rozmarin-bokron és azon kö előtt, melyen a jérce állott, megállapodék. Nehány pillanatig néztem a szép madarat, azután egy lövéssel földre terítettem.

Nyugodtan vergődni hagytam és fegyveremet újra megtöltöttem, mert ha az ember a lövés után tüstint előugrik leshelyéről, a csalogató megijed, félénk lesz és sokszor egyetlen csalhang kiadására sem lehet többé rávenni. A jérce mindjárt elkezdett ismét csalogatni és alig készülhettem el a lövésre, midőn már a második kakas jelent meg, s ez kevés pillanat alatt az elsőnek sorsában osztozott. Ugyanezen helyen még három kakast ejtettem el, ezután egyet sem hallottam többé Reclamom hívására felelni.

Most elhagytuk állásunkat, óvatosan közeledtünk a kalickához és arra ráhúztuk a boritékot. Visszajövet elég időm volt a körülfekvő tájékat megvizsgálni; ez sokkal festőibb volt, mint Spanyolországnak sok más hegyvidékei, minthogy a

hegyek vagy erdőséggel benőttek valának, vagy mint meredek, démutka- és rozmarinnal s más illatos füvekkel rakott sziklafalak meredtek le a völgyekre. Kristályvizű patakok zuhantak a mélység felé és szűk torkolatokban vagy völgyekben habzó hegyi patakká egyesültek, melyek mindnyájan a Segurának vivék vizöket.

Visszaérkezvén, úgy találtam, hogy barátaim közül kettő már megelőzött. Ezeknek egyike 2, a másik 7 kakast ejtett el. Legutoljára jött vissza Sancho Panza cimborá és ugyan üres kézzel, mint mondá, madara a száját sem tátotta föl.

Reggelizés alatt gazdánkat mi többi vadászok becsületesen faggattuk balszerencséje miatt; de ő azt mondá, hogy előbbi években, midőn még köszáli kecskére (cabras montesas) vadászott, valamennyiünket fölülmult volna ügyességben, most persze arra igen nehézkes, hogy vadász legyen.

A cabra montesa szónál hatalmasan megütöttem, mert tudtam, hogy Spanyolországban azzal a vadkecskét jelölik. Kérdeztem tehát barátomtól: hol tett efféle vadászatokat? mire a hegység hócsúcsára mutatott és mondá: ott fönn, hol a havat csillámlani látja; ott fönn, hova életemben csak egyszer kapaszkodtam föl.

Találhatni-e még vadkecskét a Sierrán? kérdém.

— Kérdezze meg ön kísérlőjét, felele Santiago s a szénégetőt előhívá. Ez nekem biztosan állítá, hogy még csak kevéssel ezelt, midőn az éjszakát a Sierrán töltötte, egy izben, hajnali szürkületkor csoportban együtt 63 vadkecskét látott.

— Akkor neked engem még ma a hegység hómezőire kell kísérned, viszonzám, és ha egy köszáli kecskét elejtek, öt duros-t kapsz.

Erre előhozta duplacsövű puskámat és megmutattam Pepe komának, ki rendkívül örülni látszott e lőfegyveren, melynek horderejét neki megmagyaráztam. Igen szívesen késznek nyilatkozott, hogy velem még ma fölmászik a Sierrára, ha magamat elhatároznám, hogy az éjet a szabadban töltssem.

Örömet adtam beleegyezésemet, s így kivonultam a kecskevadászatra is.

Dr. Brehm Rajnold. *)

A t ö z e g á s á s.

A tüzelőszert hajdan könnyen lehetett megszerzeni, midőn még igen sok volt ez erdő; de ezek később magán tulajdonokká váltak, s mióta a kőszénbányák az iparosok és üzérek kezébe jutottak, azóta a szegényebb néposztály számára a tö-

zeg, mint a legolesőbb tüzelő szer, igen fontosá lett, s pedig annál inkább, mert ezen anyaggal a természet majd minden országot bőven megáldott.

*) Szerző ígérte, hogy ez érdekes cikksorozatot a „Hazánkban“ folytatni fogja. Gr. Lázár Kálmán.

A tőzeg kihalt mocsárnövények és gyökerek iszonyú tömegéből áll, mely többé-kevésbé földrészekkel van keverve. A hol a földtalaj nedves, iszapos, ruganyos, és sötétbarna vagy fekete színű s a mellett sással s más hasonló növényekkel van benőve, ott tőzegtelepet gyaníthatunk, s ily helyeken oly módon szoktak kísérletet tenni, hogy a föld felső rétegét kapákkal egyszerűen lekaparják. Ha csakugyan tőzegtelepre akadtak, ennek vastagságát földfúró segélyével szokták kipuhatólni, mely némelykor öt-hat rőfnyi hosszúságban is szokott készítettetni, s mely alsó végén kanálszerű furóval van ellátva.

A tőzeg kétféle: az egyik könnyű és iszapos, s ebben a növényrészek még nem igen alakultak át, s ez a tőzeg jobbára a föld felszínén s nem igen mélyen van; a másik fajta sokkal feketébb s mélyebben keresendő. Ez utóbbiban a növényrészek már meglehetősen, sokszor majdnem készényszerűleg alakultak át, s a mellett tömörebb és nehezebb, mint a felső réteg.

A könnyebb tőzeg gyorsan gyúl és jól ég, míg a másik fajta már erősebb tüzet ad, de nagyobb légvonatot igényel s e mellett kellemetlen büzt terjeszt. E két tőzefaj oly viszonyban áll egymáshoz, mint a fa a barna köszénhez. Képződését a mérsékelt melegség igen elősegíti s azért legtöbb tőzeget a mérsékelt égöv alatt találhatni; ellenben a nagy forróság s a fagy akadályoztatja képződését. Ha a kivágott lapok képződését elő akarják segíteni, akkor oda törekszenek, hogy iszapos feneké ne száradjon ki, s a felső, tüzelésre nem igen alkalmas réteget szétszórják rajta. Ily módon a tőzegtelep mintegy 50 év alatt megint megnő öt-hat lábnyi vastagságra.

A tőzegenek, mint tüzelőszernek, használati foka minőségétől s attól függ, hogy mennyire száraz. A tőzeg annál jobb, minél kevesebb föld van benne, s azért leginkább a fekete vagy sötétbarna, szá-

raz s e mellett nehéz tőzeget keresik, melynek hamva fehérös szokott lenni. A tett kísérletek bebizonyították, hogy 104 négyszögláb száraz tőzeg ugyanannyi meleget szolgáltat mint 108 négyszögláb jól kiszáritott fenyűfa. Rendes légvonatban a tőzeg lassan ég, s így egyenlő fokú meleget ad, a miért szobák fűtésére igen alkalmas, ha azonban nagy légvonatban részesül és tökéletesen száraz, akkor lángra is lobban s ilyenkor igen alkalmas üveghuták, porcellán-kemencék s gőzgépek katalainak fűtésére.

Azonban a tőzeget trágyául is használják, mert a vegyészeti fölfedezte, hogy a tőzegl hulladék, méz, hamu és téglaporból álló vegyület igen előnyös a búza, burgonya, répa, bab s a többi természetének elősegelésére. Ezen vegyületeket garmadába szedik, vízzel vegyítik, aztán megszáritják és ismét megnedvesítik, s így aztán egész télen át állani hagyják, mely idő alatt kétszer megforgatják, részekre osztják, aztán tavasszal a barázdák alá szántják. De még a tőzeg hamuja is igen jó trágya, s a kik kísérletet tettek vele, azt állítják, hogy a konyha- és gyümölcsös kertekben csodákat idéz elő, s a már egészen elgyengült fába is új erőt önt. Lucernásokban és a szőlőkben már rég bizonyult a tőzeglhamu hasznossága s azt is tapasztalták, hogy még a kaszálókat is buja növényzeteiké teszi.

Ha a tőzeggel kályhákban tüzelnek és hamuját trágyázásra akarják fordítani, ez esetben szükséges azt azon melegen, a mint kiveszik, azonnal vízzel leönteni, mert különben a további izzás el-távolítaná belőle a növény táplálására szolgáló vegyi részeket, s az is hasznos, ha a tőzeglhamut használat előtt megszáritják, mert különben sok mindenféle félig elégett rész is marad benne.

Hazánkban is érdemes volna a tőzeg többoldalú használatát megkísérteni.

Aldunai képek.

VIII.

(Vélemények Traján hidjáról. — Milyen volt ez a hajdankorban. — Levombollatásának oka. — Korbovo. — Radujevac s Milos féjfedelem. — Földörme s bolgár föld.)

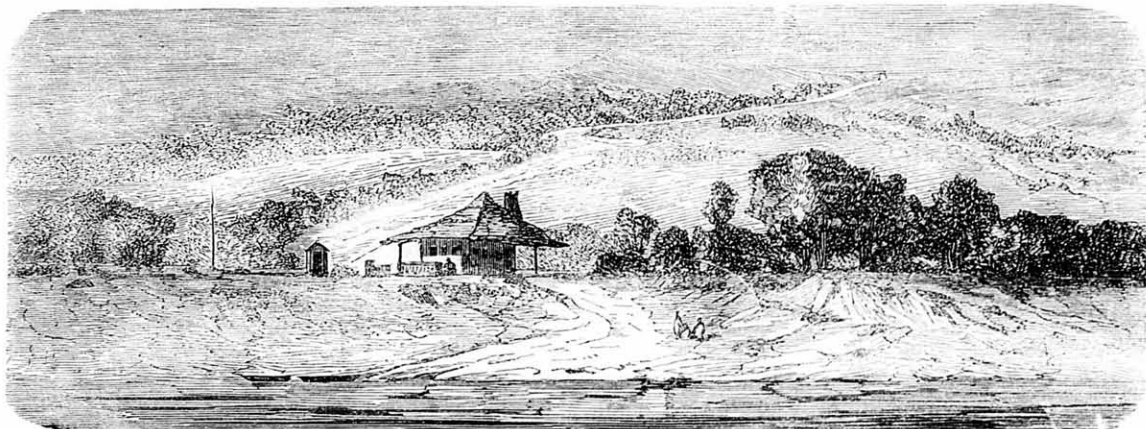
Mai nap többrendeli kétség merült föl az iránt: vajjon csakugyan Turnu-Severin alatt, azon a helyen kell-e Traján hidját keresni, a hol ma a folyam jobb s balpartján ama roppant kö- s téglatömbök állanak, s vajjon ezek csakugyan hidoszlopok voltak-e? Hogy a Duna ezen tájkán a római császárok idejében csakugyan létezett volt egy köhid, az kétségtelen, mert ezt Dion Cassius történetíró hosszadalmasan ismerteti.

E hidat Traján császár parancsára, — midőn másod ízben indított hadjáratot Decebál ellen — Damascusi Apollidorus építész emelte s pedig oly módon, hogy a folyamon keresztül lusz ivezetet készített, melyek mindegyike százötven lábnyi magas volt, s melyeknek oszlopai egymástól hatvan lábnyira mélyedtek be a vízbe. A hid szélessége mindenütt hatvan lábnyi s hosszúsága kilencszáz lábnyi volt.

Traján azért emeltette e hidat, hogy seregét azon át könnyen szállithassa Dáciába, utóda azonban szükségesnek tartotta azt lerombolni, mert még megeshetett, hogy a barbárok azon át özönlöttek volna a római területre. Nagyon kár, hogy azon történetírók, kik e részleteket szépen elbeszéltek, nem írják le pontosan a helyet, hol a hídnek állania kellett, s ez az oka, hogy holléte föltt mai nap elágaznak a vélemények.

egyenes irányban halad tovább a Fekete-tenger felé. E vidéken a törökországi parton szemünkbe tűnik *Korbovo*, bárha csak egy határörvidéki házat látunk belőle összesen s a Dunáig leereszkedő országútat, mely innen kigyózva fut föl egészen a hegy tetejére; aztán itt pillantjuk meg *Radujevácot* is, melynek kis kikötője elég élénk s ház-csoportjai elég csinosak.

Radujevác a szerb partokon a gőzhajók utolsó ál-

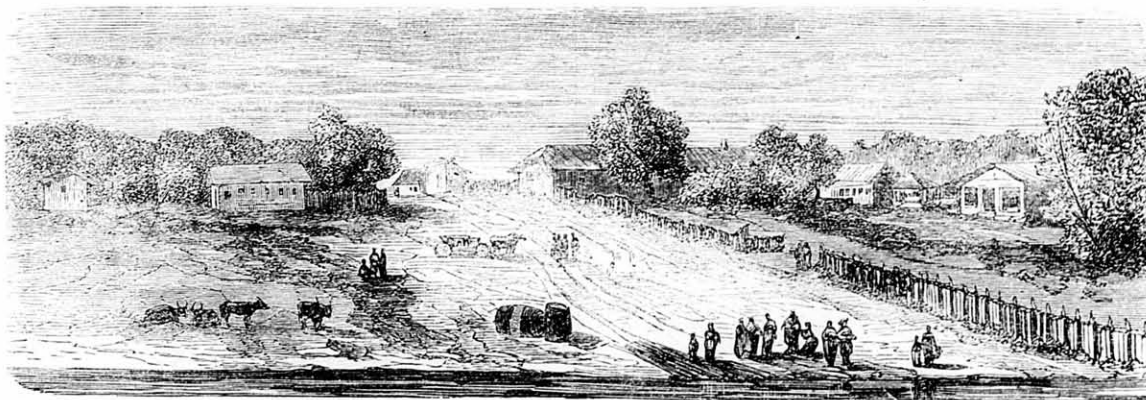

Radujevác, a Duna szerbországi partján.

Némely régész határozottan tagadja, hogy a mult számunkban bemutatott romok Traján hídjának maradványai, míg mások szerint a híd valaminek lejjebb, az Oltnak a Dunába szakadásánál létezett, hol még most is láthatni a hajdani római erődítmények romjait. Vannak olyak is, a kik

lomása, mert innen nem messze szakad a Timok a Dunába, s azontul már Bulgária földje terül el.

Radujevác volt azon hely, hol az elhunyt Milos fejedelem száműzetését trónralépéssel eszerelvén föl, 1859. január havában először tevő lábát szerb földre, húsz évig lévén távol hazájától, oláh-

Filordine, bolgár városka a Duna partján.

szerint e kérdéses híd Turnu-Severinnél feszült keresztül az Isteren, s ezen állításuk támogatására azt hozzák fel, miként az itt néhány év előtt nagy számmal talált római régiségek: mindenféle fegyverek, sisakok s táborozási eszközök kétségbevonhatlanul a dáciai expedíció maradványai.

Alig jutott ki az útas a Vas-Kapu szorosaiából, midőn a Duna oly módon kezd félkörökben kanyarogni, mint ezt a Tiszán tapasztaljuk, mig végre

országi terjedelmes birtokain. Milos fejedelem csak nemrég halt meg nyolcvanéves korában, s ő egy szellemduis író megjegyzése szerint utolsó volt azon rendkívüli férfiak közül, kik erélyük és zavargásaikkal a század első felében oly zajt s figyelmet költöttek keleten; ő volt az utolsó a Karagyorgyevicsek, Ali Tepelentik, Mahmudok, Mehemet Alik, Besir emirek, Péter vladikák s a Görögországot újjáalkotott hősök közt.

Tovább haladva a folyamon, *Filordine* nevű bolgár városkához érünk, mely kellemesen terül el egy meglehetősen magas domb mindkét oldalán s más részről egészen a Dunáig ereszkedik, hol mintegy két-három hajó horgonyoz.

S most egy időre elhagyjuk e tájat: köszönetet mondva az olvasónak, ki szives volt minket a Dunán egészen Bulgária határáig kísérni.

(*Lancelot útleírása nyomán.*)

Bukuresti életképek.

I.

(*A bukuresti vízfordár. — Iható víz készítése. — Utca-öntözés s tüzzoltás. — Ottlott tej-árusok. — Cigányasszonyok. — B esületes ceetes házalók. — Édes tej-árusok.*)

Nincs a társadalomnak olyan alsórendű osztálya, mely fontos szolgálatot ne tenne a hazának s mely meg ne érdemelné a többiek becslését és tiszteletét, ha hiven betölti azon kört, hová a gondviselés által helyeztetett. E szempontból kiindulva kezdek a romániai néposztályok képeiben és rövid leírásokban ismertetéséhez s kezdem azt a legalsó osztályon, fokonként haladva mind feljebb.

A bukuresti vízfordár — százárszi — igen eredeti alak, midőn a vevő által megszólítva lova előtt megáll és alkudozik egy hordó víz felett, 30 parától fel 90-ig. — Kora hajnaltól késő estig százárszi járják be Bukurest minden utcáját, szünetlen kiáltozva: „ápe ápe!” mig valaki által megszólítatnak. Az alku megtörtévé, behajt udvarunkra, a vizes edényt (putina) kimossa és két kártyusával (sajtár), melyeket magával hord, betöltögeti a putinába a drága Dimbovica-vizet, s ezt naponta tizszer is ismétli s így, kivált nyárban, szép keresete van.

Bukuresti népviselet, (Szathmáry K. fényképei után rajz. Lüdegs.)

Az ekként vett drága víz megihatlan sárleves, de a gazdaszony legelső gondja, hogy a putinába tört timsót vettet és erősen felkeverteti. Egypár óra alatt kész a szép tiszta víz s ilyet iszik kevés kivétellel egész Bukurest.

A százárszi vagyis vízfordár, az oláh nép legszegényebb osztályához tartozik, s idegen csak ritka esetben adja magát e keresetmódra. Lovai rendszeren a rokkanat bérkocsislovakból kerülnek ki, melyeket olcsó áron szereznek meg. Két kerekű taligájukat maguk, hordóikat pedig német és magyar iparosok készi-

tik. — Néha nők is üzik e kereset-módot; talán midőn a férj betegen fekszik. Nyárban ők öntözik az utcákat és a sétatért, mely műtét alatt huszan-negyvenen együtt dolgoznak, kártyusaikkal messze lökik a vizet s a hozzájuk hasonlókkal ingerkednek, de a nadrágos emberre ügyelnek, hogy le ne öntsék. A tüzzoltó testületnél, a színháznál és a város öt komisszióján rendre telt hordókkal őrt állanak, hogy tűz esetében kéznél

legyenek. A közügyet ekként szolgálván, az adótól mentesek.

Képiünk női alakja s a mellette álló hosszú kabátos férfi szintén a bukuresti népeletet képviselik; ezek az úgynevezett „oltott tej-árusok“ — lápte kovaszit. — A város közelében tavasztól őszi juhnyájuk legelésznek s az oltott juhtejet ezek hordják be a városba szertesztét, folyvást kiabálva: „lapte kovaszit! apte szit!“

A mint megszólítjuk, bejön udvarunkra, leveszi vállairól a két facebreckét s fakanalával kóstolót nyújt a vásárosnak. — Inkább alkuszna mint a vízholdárok; egy oka tej 10—12 krajcár; a tej ize gyengén savanyu s a fris bárányhus mellett kellemes mártás. Ezen keresetmóddal cigány nők is foglalkoznak, kiknek sivitó hangja nem egy bojár nőnek zavarja reggeli édes álmaít, mivel azonban ők keveset törődnek, mert mentül jobb kelete van árujoknak, annál élesebben sívitanak.

A harmadik alak a bukuresti ecetárus, a legeredetibb román typus. Az ecetgyárosok 10—12 ilyen fut tartanak, kik az ecetet a városban széthordják

s a jövedelemből percentet kapnak. „Ocetár, ocet!“ kiabálással járnak az utcákon napestig.

A mely házhoz beszoknak, oda minden kiáltás nélkül bemennek s ha az ecetes edény üres, megtöltik, ha senkit sem találnak is a konyhában s olyan becsületes fiuk, hogy semmihez hozzá nem nyulnak, sőt magukat a család cselédjeiként tekintik.

Az édes tejet is román fiuk, de legtöbbnyire román nők árulják, csakhogy ezeknek edényük bádogból van készítve, melyeket kezeikben hordanak, élesen sivitván a „lápte dulce!“ szavakat. Ezek is nehezen válnak el az olyan házaktól, hol pontosan fizetnek. Zsebükben fehér krétát hordanak és a hány oka tejet adnak, annyi Ó-t irnak a konyha ajtajára s midőn tiz Ó van felírva, kérik a pénzt. Egy oka jó bivaltej ára nyárban 40, télben 60 para. Vannak olyanok, kiknek saját bivalaik vannak, mások a svájcerájokból veszik a tejet, és azt percentre árulgatják. Közelebb egy magyar hazánkfia gyönyörű svájci teheneket hozott; majd meglátjuk, fognak-e versenyezhetni a honi bivalokkal.

Koós Ferenc.

Uj-Yorkból Uj-Granadába.

(Folytatás.)

A 7-ik mértföldkövet elhagyva, *Gatun* állomáshoz jutunk, mely a Chagres folyó keleti partjára van helyezve, hol a folyó mintegy 50 öl széles és számos esései miatt felette sebes folyásu. *Gatun* igen emlékezetes pont a Californiába vándorlottak történetében, mert mikor még nem létezett vasut, idáig szokták az utasokat ladikon felvonszolni, honnét aztán ösvéreken juthattak tovább — Panamába. Azon jó időkben *Gatunbanca*k 1 dollár volt egy-egy tojás, 5 dollár egy tyuk, 1 dollár egy csésze kávé, s 10 dollár egy függő ágy használata egy éjre.

Következő állomás „*Monkey-hill*“, vagyis a majmok halma, hol az egész vidék színezete tetemesen változik, s hol az egész növényzet inkább vízi, mint mezei vagy erdei. Különféle óriási nádak, kákák, sásfélék, liliomok, algák, alacsony és széleslevelű pálmák, mangrovék s rizsfélék sok fajai tűnnek itten a szem elé, a természet által minden rend nélkül össze-visszazavarva. Ugyan-íten tenyészik az a világhírű *Orchydea* is, mely *Espíritu Santo*, vagyis Szt.-Lélek néven mindennütt ismeretes már; alabastrom fehérségű virágja nagyon hasonlít alkatára nézve a tulipánhoz, de tán az egész világon legillatosb virág, melynek közellétét már mértföldről megjelöli a rendkívül ha-

talmas és szokatlan illatár. A „Szentlélek“ azonban még egy más — és felette különös s felfoghatatlan — tulajdonsággal bír. A virágkupa alsó oldalán ugyanis félreismerhetlen alakban egy kis galambot láthatni mintegy domborműben, melynek csőre és lábai carmin-piros színűek. Az egész — melyhez valóban semmi képzelődés sem kívánatik, hogy higyük — oly gyengéd, oly szeplőtlen, oly egyszerű és oly megtettesült képe a szellemi ártatlanság symbolumának, miként az ember alig képzei, hogy ébren van, s önkénytelen is kérdezi magától, ha vajjon nem álmodik-e, mikor ezen természeti tündérajátékot vizsgálja!

Látva a csudás virágot, legkevésbbé sem bámultam, hogy a régi hódítók szintén csudálták, s hogy a benszülöttek még ma is áhítatos tisztelettel merengnek szemléletén. — A virág lapályos és vizenyős helyiségeken tenyészik, s mindig kidőlt és rothadt fák kérgéből nő ki, néha 5 és 6 láb magasságra emelkedik, s aztán futnak ágai lefelé, de rendszeren csak 1 vagy 2 láb magas. Levellei füzfákéhoz hasonlók, azonban a virág mindig levél nélküli, ágsarjon fejjlik ki, mely sarjakon néha 10, sőt 15 csokor virág is látható, de mindig levelek nélkül. Csak egyszer virágzik évente, — au-

gusztus, szeptember és október hónapokban rendszeresen; de azért egyes növények egész éven át találhatóak virágzó állapotban. Még eddigelé kevés példány érkezett Európába szerencsésen, de Parker barátom, a vasutársaság panamai főfelügyelője biztosított, hogy ha a növény májusban szede-

Espirito Santo, vagy Szentlélek-virág. (Rajz. Marastoni.)

szik le, bárhová is el lehet szállítani épségben, mert ilyenkor indul meg a növény hajtása s Parker ur szerint elég táperővel bír utazást kiállani. Panamában jelenleg egy német kertész ütötte fel tanyáját, ki a virág hagymáját jó karban, s jól elpakolva nedves mohában, 1 dollárjával árulja.

Az Espirito Santo virágkelyhe.

A legközelebbi állomás *Ahorca lagarto*, *) melynek elnevezési története, ha nem is különös, felette egyszerű. A spanyol katonák ugyanis itten szoktak tanyázní a régi időkben, mikor átutaztak Panamába a földszoroson, s tanyahelyükön mindig

*) Akasztott gyík, vagy függő gyík.

egy zászló függött egy gyík rajzával közepén, azaz a Santiágo spanyol rend insigniáival. — Közel az állomáshoz s épen a vasut mellett látható az ugynevezett „Stephens fája,” mely az egész földszoroson a legnagyobb — eddigelé ismert — fa. A fa mintegy 260 láb magas s törzse 18 láb átmérőjű; de felette nehéz a fakirály valódi alkatát kikémleni, mert az egész inkább hasonlít egy égbenyülő zöld oszlophoz, a koldus növények ezrei annyira belepték és beburkolták. Ugyanitt számtalan mahagony, cédrus és *Lignum vitae* is látható, melynek nagy része azonban eddigelé csak a bennszülöttek helybeli elnevezésén ismeretes. A magas növényzet alatt, mint mindenütt a földszoroson, ugy itten is, és különösen itten sokféle bignonia és agave tenyészik, melyek gyümölcséből a bennszülöttek különféle szeszes italokat készítenek, leveleiből pedig gyékényeket, kalapokat, köteleket és köpenyeket fonnak.

Egy szabad térre érkezve ezen növényzetből, kevés perc mulva *Buyo Soldado* vagyis „katonák tanyája” nevű állomásra értünk, honnét északfelé a Chagres-folyóra felette meglepő és regényes kilátás nyílik. Ugyanitt létezik a vasutársaság nagyszerű kőbányája, honnét az egész vasut számára szállítatik a gránit és homokkő-szükséglet ugy, mint a sinek töltésére a fővény és kavics. Ez volt kedvenc helye Stephens Vilmosnak is, ki mint fentebb említettük, ezen nagyszerű vállalat tervezője, s itten halt el a sárga lázban, de tetemei haza szállították Amerikába.

Ezen állomástól a vasut több mértföldön át a folyó partján kigyózdik odább, rendkívül nehézkes kanyarulatokban a magas sziklabérczek kikerülése végett, s nemsokára *Buena vista* vagyis „jó kilátás” nevű falucsán halad át, mely mintegy 40 nyomorult viskóból áll. Mindezen lakosok a vasutársaság szolgálatában állanak, s az utat tatarozzák egyik állomástól a másikig. A vasut mentén csak kevés bennszülött indus lakik, de ezek egyáltalán szorgalmasan dolgoznak, s mindenütt kevés földet is mivelnek. A lakosok tulnyomó többsége négerekből és spanyol-néger keverékből áll, kik egyáltalán nyughataatlanul viselik magukat s csak vasakarattal s erős kézzel lehet őket féken tartani. Ha betekintünk egy ily lakhelybe, tüstént általános fogalmunk lehet, hogyan él ezen földszoroson a lakosok nagy tömege. Néhány bamboo szuratik a földbe függőlegesen, s tetejére szintén néhány bamboo erőstítetik farosttal, s aztán teteje berakatik pálma-levelekkel. A bamboo-oszlopokra aztán függő-ágyak aggattatnak, s az egész család szüksége ki van elégítve. A pálmalevelek megör-

zik az esőtől és a nap hevétől egyaránt, s a nyitott oldalak elegendő friss levegőt és légvonalt engednek a melegség ellen, míg a függő-ágy védelmezi őket a csuszómászó férgek és vadállatok tolokodása ellen. A viskó közelében örökösen tűz ég, s néhány agyagból égetett edény nagyon elégséges a vadgyümölcsöket, babot, s vadhúst megfőzni, vagy megsütni, vagy vizet forralni. Pizang,

narancs, banana, ananász és főképen kenyérpálma elég tenyészik körültök kevés, vagy minden munka nélkül is; s így szükségletök kevés, mert a gondos sors elegendővel átkozta meg őket, hogy örökös henye életet élhessenek.

(Folyt. köv.)

Xántus János.

Lincoln Ábrahám.

+ 1862.

Lincoln, az északamerikai köztársaság elnöke egyike azon rendkívüli egyéniségeknek, kiben a szabadság, önszerzte érdem, és nemes szellem jelenkori eszménye a szó valódi értelmében meg volt testesülve. Kitűnő elméje és hajthatlan jelleme által emelkedett az egyesült államok legfelsőbb polcára, hol teljesen meg tudott felelni a benne helyezett bizalomnak, s oly nehéz harcok közt vezetett diadalra hazája ügyét, hogy méltán állítják őt a honalapító Washington mellé. De nemcsak mint államférfi, a nép sorsának vezetője: a magán életben is nagy volt Lincoln, s szerény modora, republicanus egyszerűsége és szeretetreméltósága minden párt osztatlan tiszteletét szerezte meg számára.

Lincoln Ábrahám 1809 febr. 12-én született Hardin-Countyban, Kentucky-államban. Ősei quákerek voltak Pensylvaniában és Virginiában. Atyja Tamás, ki keze munkájával szerezte meg kenyerét, 1806-ban vette nőül Nancy Hankst, s e házaspárnak Ábrahámon kívül még két gyermeke volt: egy idősebb leány, ki később férjhez ment, s már sok éve meghalt, és egy fiu, ki gyermekségét sem élte túl.

A család 1816-ban, mikor Ábrahám alig 7-ik évét töltötte be, Indiába költözött át, s ott Spencer-Countyban egy kis farmot szerelt föl magának. A korához képes rendkívül kifejlett és erős fiu segített atyjának az erdőirtásnál és földművelésnél, s e nehéz munkát tíz éven keresztül majdnem félbeszakítás nélkül folytatta. Tizenhat éves koráig összesen egy évig részesült iskolai oktatásban; magasabb tanintézetekbe, akadémiaira soha sem járt, eleitől kezdve önerején tanult, s minden tudományát és műveltségét egyedül saját szorgalmának köszönhető. 1818-ban vesztette el anyját, s atyja másodszor egy özvegyasszonyt vett nőül, ki azonban jó mostohája volt Ábrahámnak, és ma is él Illinoisban.

Tizenkilenc éves korában tette Lincoln első útját, mint hajóslegény utazott Uj-Orleansba. Atyja ez

időtájt elveszté fáradsággal szerzett kis vagyonát, annak következtében, hogy egy barátjáért jótállott. A visszatért fiu segítette ki a családot, mely 1830-ban elhagyva Indiánát, Illinoisba ment, hol szegényes birtokot szereztek, s lakházat építettek. Ábrahám e munkánál nagy ügyességgel forgatta a fejszét, mit az ottani munkások most is emlegetnek. 1831-ben elhagyta családját, hogy magának állást szerezzen. Macon-Countyban egy kis hajó építésével bízták meg, melyen aztán több ízben szállított gabonát Uj-Orleansba. Majd New-Salemben könyvvezető lett. 1832-ben pedig önkénytesnek állott be a „fekete sólyom“ indián főnök elleni harcban, s nagy meglepetésére századosnak választák. A bevégzett hadjárat után követjelöltül tüzetett ki, de megbukott. Ezután kereskedésbe kezdett, de ez sem sikerült. Társa pálinkaárulásra unszoló, minek Lincoln ellene szegült, mert állhatatos hive volt a mértékletességi elveknek, és soha szeszes italt nem ivott sem nem dohányzott. E miatt surlódásai támadtak, társától elvált, de az üzletből már 1000 dollárnyi adosság terhelt. Bellátta, hogy ekkora összeget közönséges munkával sohasem fog ledolgozni, s ez volt az egyik főindok, mi magasabb életpálya választására bírta. A szerencsétlenség nem verte le, sőt fölemelé minden lélekerejét. A jogtudományokra adta magát, s míg nappal a new-salemi postahivatalt kezelte, éjjeleit tanulásra fordítá. Egy ügyvéd ismerésétől kölcsönözte ki esténként a könyveket, s reggel mindig visszavitte, mivel nappal jóakarójának is szüksége lehetett valamelyikre. Ily megfeszített munkássághoz nem csupán erős akarat kellett, de testi erő is, a mi szintén nem hiányzott Lincolnban. Társai közt a legjobb futó volt, s birkozásban mindeniket legyőzte; az ökölvíadaloknál mindig őt kérték föl bírónak, minthogy legtöbb részrehajlatlansággal és méltósággal teljesítette tiszttét.

Az ügyvédkedés gyakorlatát 1836-ban nyerte meg, és Spriengfieldben, Illinois fővárosában irodát nyitott. Ugyanekkor házasságra lépett egy kentuc-

ky-i egyszerű polgárnővel, ki több gyermekkel ajándékozta meg. Mint ügyvéd, csakhamar hirre és tekintélyre tett szert, s a wigh párt főnöke lett Illinoisban. Ez állam törvényhozó testületének tagjává választák, s kitélvén ideje, háromszor ismét megválasztották. 1846-ban congressusi követté lön, s a képviselőházban mint a rabszolgaság határozott ellenzője lépett föl. Washingtonból visszatérve, néhány évig honn maradt, s ez alatt folyvást fejtette és tökéletesítette tehetségeit.

A politikai küzdőterén 1854. után jelent meg újra, válságos viszonyok között. Az ugynevezett demokrata párt, mely eredetileg a népszabadságot védte az aristokratikus hajlamok ellen s tulnyomó befolyást gyakorolt az Unioban, évek folytán mindinkább a déli rabszolgatartó párt eszközévé süllyedt, s ezzel szemben, kiváltkép északon új nagy párt alakult, mely republicanus nevet kapott, s mely lassankint mindazokat egyesítette magában, kik a rabszolgatartás korlátozására és eltörlésére törekedtek. E pártnak sikerült végre 1860. nov. 5-én Lincoln elnökké választatását kivinni. Lincoln békülékeny nyilatkozattal lépett föl, de ez nem gátolhatta meg a déli rabszolgatartó államoknak Dél-Carolina főszerepvivése melletti elszakadását. A pártok kölcsönös gyűlöletét tekintve, már régóta lehetett attól tartani, hogy az Unio kétfelé: déli és északi részre fog válni, s a teljes szakadást csakis az északi államok engedékenysége és az elnökök gyengesége hátráltatta eddig. Lincoln mindjárt beköszöntő beszédében, noha sok mérséklettel, határozottan kijelenté, hogy az Unio ép-

ségét okvetlen és minden áron fenn fogja tartani, s egyszersmind feladatul tűzte ki a rabszolgák felszabadítását. A déli államok azonban el akartak szakadni; Richmondban külön congressus gyűlt összes külön elnököt választottak.

A háboru kitört Észak és Dél között, s négy évig a legnagyobb elkeseredéssel folyt, mig Richmond bevételével az unio diadalmasan győzedelmeskedett. Az amerikai nép öröme azonban hamar változott át mély gyászszá. Alig néhány nappal a lázadók legyőzése után, a szilárd jellemű, kitartó, okos férfiú, ki a köztársaság hajóját a zivataron biztos kézzel vezette át, megmentve hazája egységét és függetlenségét, — orgyilkos kéz által vérzett el. *)

Lincoln külsejére nézve hat láb és négy hüvelyk magas, s inkább sovány, mint izmos volt. Lassan, kimért léptekkel s fejét lehajtva járt, kezét többnyire hátrátéve. Ruházatára kevés figyelmet fordított; noha mindig tisztán, csinosan járt, a divatnak épen nem hódolt. Modora egyszerű és szíves volt. Társaságokban szívesen tréfált s gyakran mulattató adomákat szőtt beszédébe. Nyájasága őszinte volt, sohasem számított vagy tolazkodó. Barátaikat meleg kézzorítással és szíves mosolylyal szokta üdvözlölni. Arcvonásai szellemet és kedélyt árultak el, azonban nem lehetett ezeket szépnék mondani. Haja fekete, ritka, feje aránylagos alkatu, orra római szabásu, szája széles, arczine napbarnított volt.

Lincoln Ábrahám az északamerikai elnökök sorában tizenhatodik volt. *vide pag. 321.*

Egy hét története.

(Május 4.)

Ez a borzalmak hete volt. Mintha *Dante* „bűnkemencéjéből“ egyszerre minden gonoszság a földre szállott volna, mindenfelé a legsötétebb és vakmerőbb vétkek rémíték el az embereket. *Bécsben* egy ékszerésznét a város egyik legnépesebb pontján fényes délben sujtott le és rabolt ki egy silány bűnös, ki a fölingerült nép örömére csakhamar a büntető igazság kezébe került. *Párisban* az orosz követség egyik titkáriját gyilokkal sebesíté összevissza egy volt katonatiszt, azon alacsony boszúból, hogy nem tudott pénzhez jutni. *Washingtonban* pedig az Unio fejét lötte agyon egy örült gonosztevő, a Ford-színház egyik páholyában, ezer meg ezer ember jelenlétében, a nélkül, hogy a bűnt el bírták volna fogni.

A világ régóta háborodott úgy föl büntényen, mint ez orgyilkosságon, mely a legnemesebb fér-

fiak egyikét ejté el, ép abban a pillanatban, midőn az egyesült államok a kivított diadal örömét élvezték, s ép azon a napon, melyen a keresztyén világ a megváltó halálát ünnepelte.

Minden arc és minden kedély egyszerre elborult s több nap óta alig van egyéb tárgy, melyről a lapok és emberek (a királyoktól elkezdve az utolsó munkásokig) mélyebb érdekeltséggel bírnának beszélni. S ha ily szerencsétlenséggel szemközt lehet valamely vigasz, úgy az nem más, mint a hódolat- teljes tisztelet és közrészvét, mely most egy valódi nagy jellem iránt világszerte nyilvánul.

A szegény „Old Abe“ (vén Abris, a mint Lincolnt az amerikaiak nevezték,) jellem tekintetében mindig nagy példány marad az emberek előtt.

*) Erről az „Egy hét története“ című rovat írója bővebben emlékezik.

Hosszu pályája, életrajza, mint jutott e szegény favágó ifju többféle álláson s küzdéseken keresztül a szövetség legmagasabb polcára, a négy évi vérontó harcban tanusított kitartása, nagyravágyás nélküli erélye, s az igazságban és nagy eszmékben vetett mély hite: mindez buzdításul fog szolgálni a nemesebb szellemeknek mindenütt, a hol csak magas törekvésekre szabad és tágas tér nyílik.

Vannak nagy költői munkák, melyek végtelen becsüknél fogva nem maradhatnak csupán egy nemzet tulajdonai, hanem a világ közkincsévé válnak. Épen így vannak nagy jellemek is, kik tetteik, erényeik és nemes érzéseik által minden szivhez közel állanak, s úgy szólván *világ-férfiakká* lesznek. Ilyen volt Lincoln is. Az ő hirteleni és gyászos elvesztése kétségkívül legmélyebb sebet vág az amerikai szabad nép szívében, de ezenkívül is a világ minden zugában, a hol szabadelvű s nemes gondolkodású férfiak léteznek, mély bánatot és fölindulást ébreszt, mintha épen a legjobbak egyike esett volna el a „*mieink*“ közül.

A gyilkos: Wilkes Booth, ki azelőtt az amerikai színpadokon köztetszással szerepelgetett, de a magánéletben mindig keveset adott a becsületre, oly hírnévre tőn szert, mint Herosztrát, ki az ephesusi Diána templomát gyújtotta föl. Nevét mindenütt a nagy áldozatával együtt említik, de mindig utálattal és megvetéssel. Mindenki fájlalja, hogy e rút gonosztevő, ki „*sic semper tyrannis*“ kiáltással vakmerőn a színpadra ugrott, egy készen tartott paripán elmenekült. De jól esik hinni, hogy kézre kerítik. Hajtóvadászatot tartanak rá minden felé, különösen Marylandban, s mostanában esténként nálunk is sokan csak azért lesik türelmetlenül a hírlapok érkezését, ha vajjon nincs-e benne, hogy az orgyilkost már elfogták. Millió meg millió sziv nemes boszujára lenne kielégítve ezzel, s nem hiszszük, hogy a halálbüntetés eltörlése mellett küzdők sorában is akadna valaki, ki őt a kötéltől meg akarná kimélni.

Mondják, hogy atyja genialis színész volt, de iszákossága folytán félőrült lett, s midőn játszott, gyakran valóságos dühös állapotba esett. Ennélfogva sokan azt hiszik, hogy az a nyomorult is, ki a világot egyik legnemesebb kormányzójától fosztván meg, örök utálat tárgya lett, atyja dühösségét örökölte. A hely, — úgy mondják — melyet büns tette színhelyévé választott, a tény drámai nyilvánossága, pathetikus fölkiáltása, mind beteges állapotra s komédiás-szerű örülségre mutatnak.

Azonban mivel ugyanez időben Sewardot, a

nagyeszü külügyi államtitkárt és fiát is orgyilkos támadá meg, egy nagyobb összeesküvés valószínűsége forog fenn.

De bármi legyen is az indok: ez orgyilkosság nagy szégyenfolt az emberiség történetkönyvében, mely fájdalom! teli van vérrel, gyilokkal, méregpohárral és vérpaddal. De az áldozatok sorában csak igen kevés ily igazi nagyság van, ki dicsőséget az erény egyszerű fenségében kereste; s bármint istenítse is Julius Cásart a koronás történetíró, a halvány Cassius törje egészen másféle szívet zúzott szét, mint az örült Wilkes Booth golyója.

Ha egyéb nem maradna is fenn Lincoln életéből, mint az a beszéd, melyet közelébb a legyőzött Dél kibékeltetése végett tartott, ez magában is fölilemelné őt minden idők győztes uralkodóin. Ő boszu helyett a mérséklet hangján beszélt. A diadal nem tévé mámorossá. A mily erélyesen küzdött a lázadók ellen négy éven át, ép oly szánlommal említi őket, midőn legyőzette szerencsétlenekké váltak. Nem letiporni, hanem maga mellé emelni igyekezik testvéreit, a kik tévedtek és meglakoltak. — E jellemvonás az istenembert juttatja eszünkbe, midőn bocsánatot kér azok számára, kik nem tudják, mit cselekesznek.

Bár e történetek-országokon és tengereken túl — igen messze folytak le tőlünk, de fényeiket és árnyaikat egész hozzánk veték, s kétségkívül a mi napjaink folyásában is nagyobb tért foglaltak el, mint fővárosunk közelebbi kis eseményei, a jótékony műkedvelői hangversenyek, az „első május“ komor esős volta, s a gázfölröbbanási pör, melynek tárgyalására még a hírlapírókat sem bocsátották be.

De „*A fény árnyait*“ nem mellőzhetjük el, miután ez is a hét „*borzalmas*“ történetei közé tartozik. *Szigligeti* e pályanyertes szomorujátéka nem oly jó, mint hirtel volt, de nem is oly rossz, mint a mult évbéli megaranyozott színművek. Tárnya a mai romlott társaséletből van merítve, s hősnője egy fényűző marquise, ki férjét (egy gazdag magyar embert) tönkre teszi, kétségbeeszi, erőszakal megörjiti, a bolondok házába csukatja, s aztán midőn kedvese karján újra szerepelni készül a világban, ettől elhagyatva kétségbeesik, s a tébolydából kiszabadult férjével együtt méregpoharat ürít ki. E szomorujáték fele csupa próza, fele csupa borzalom. Eleinte pénz, váltó, csőd, s azután gyilok, örülség, pisztolydurranás, méregpohár és négy emberhalál. A nők idegreszketve nézik, a parterre háta borsózik, a karzat borzalmában tapsol, s csak a bírálók mosolyognak egy kicsit. Mindamellett másnap ők is csak legyezöt csinálnak tol-

luk szárából, s szeliden legyezgetik azzal e „hatásos“ szinnü hibáit. A költészet ideálja nem ez, — mondják egymásután, — de az élet ilyen! A szív helyét a pénz, a szenvedélyek helyét váltók és fényezés foglalták el. Tehát az életet festő költők

sem lehetnek egyebek, mint egy nagy mocsár bolygó lidérctüzei. Meglehet, így van, de akkor mennyire kell irigyenünk a régi idők költőit, kiknek fénye nem mocsárból, hanem az égből eredt.

Vadnai Károly.

Ujdon s á g o k.

— (*Kmetz György*) ápril 25-dikén, délután 5 órakor hunyt el Londonban, egyik, ott lakó hazánkfia baráti karjai közt. Már hetek óta gyengélkedett, de halála előtt két órával még képes volt kimenni, s elhúnyta előtt kevés idővel még nagy érdekléssel hallgatta azon, az ős-emberre vonatkozó rajzok magyarozatát, melyeket Rónai Jácint tudós hazánkfia a „Hazánk s Külföld“ számára volt szives beküldeni; alig lépett azonban be hozzá az orvos, s alig láttak levetkőztetéséhez, midőn egyszerre összerogyott s negyedóra múlva megszűnt élni. *v. de pag. 319.*

— (*A műegylet új tárlatában*) egy érdekes faragványt lesz alkalma a közönségnek láthatni. Ez somfából faragott diszbot, melynek „vastagabb vége“ a nagy Arisztidesz igen tisztán dolgozott mellsobrát állítja elé; a szobor alatt a bot köré dombormivű cirádák és lombozat közt szalag (szintén a fából metszve) csavarodik, ezen felirattal: „Fiat justitia, aut pereat mundus.“ Ez alatt a vaskoronarend jelvényét s ennek megfelelőleg a tulsó oldalon pajzsot, sisakot, kardot s horgonyt láthatni. Aztán ismét cirádák közt egész a bot végéig megint egy másik szalag fut le kigyózva, s ebbe domborműben az ajánlat s a naturalista művész neve van faragva. A botot Schröll József lovag, a budai hajógyár igazgatója számára Sárközy Szeráf Ferenc hajógyári műács készítette, s az oly derekas farakvány, hogy csakugyan megérdemli a műbarátok figyelmét. Sárközynek ez nem első ilyenmü műve, mert régebben már szintén láttunk tőle kiállítva egy meglepőleg szép faragványt.

* (*A pozsonyi lóverseny*) a mult hó utolsó napjaiban folyt le, s ez alkalomra császár ő felsége is lejött Bécsből Pozsonyba; magyar huszár egyenruhában jelent meg az apr. 30-i futtatáson, s ott gr. Eszterházy Antal, gr. Pálffy Pál, gr. Desewffy Emil s több magyar főúrral szívélyes társalgást folytatott. A pozsonyi rendes lóversenyek ez évben vették kezdetüket, s Pozsony és vidéke tömegesen jelent meg. Első nap 12,000 re, második nap 30,000-re tehető a nézők száma.

* (*Egy bécsi lap*) biztos hírként írja, hogy a magyar országgyűlést a reichsrath mostani ülés-

szaka bezárása után egybe fogják hinni. A császár pozsonyi látogatásakor nemcsak óhajtasok, de remények is merültek föl ez irányban, s *Deák*nak a „P. Napló“ husvétii számában megjelent cikke e tekintetben jelentékenyül előkészítette az alapot.

* (*A Kisfaludy-társaságban*) Jósika Miklós fölött Jókai Mór fog emlékbeszédet tartani.

* (*Szalay László arcképét*) az akadémia számára Székely Bertalan már elkészíté, s a kitünően sikerült mű közelebb közszemlére lesz kiállítva, a magyar képzőművészeti társulat kiállítási termeiben, az akadémia palotájában.

— (*Székes-Fehérvártól új könyvkereskedést*) állított fel Klökner Péter papirkereskedő. Hiszszük, hogy e könyvkereskedésre szüksége volt a megyének és székvárosának, s így felállításán az irodalom érdekében is örvendünk.

* (*Kéjutas Velencébe.*) Két vállalkozó junius első felében Budáról kéjvonatot akar indítani Triestbe s onnan Velencébe, hol a vendégek négy napig mulatnának.

* (*Megparancsolt keresztelés.*) Hódmező-Vásárhelyt a hatóság husvét szombatján 7 gyermeket kereszteltetett meg, kiket nazarenus szüléik nem akartak megkeresztelni.

* (*Ungváron a Dayka-émlék*) javára a dalárda előadást rendez. Ugyanott orosz műkedvelői előadásra készülnek.

* (*Eperjesről az izraeliták*) nagy számmal vándorolnak ki Amerikába — arany után kutatni.

* (*Az adóhátrálék*) nemcsak Magyarországon, de a Lajtán túl is nagy mértékben növekedik. Bécsben különösen a kisebb házak tulajdonosai nem képesek fizetni, s volt oly nap, melyen 60 ily kisebb épületet vettek bírói zár alá.

* (*Lincoln halála miatt*) majdnem mindenik európai állam részvétiratot küld az északamerikai kormányhoz. Az angol királynő sajátkezű vigasztaló levelet intézett Lincoln özvegyéhez.

* (*Napoleon császár*) apr. 29-én utazott el Algirba. Lyonban, Marseilleben lelkesedéssel fogadták. Afrikában azon csatatért is meg fogja tekinteni, melyen Julius Caesar Metellust és Catot legyőzte.

